

การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซี้เหล็ก อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

Efficiency Development for Community Capital Management of Ban Sang

Khirek Sub-District, Mae Rim district, Chiang Mai province

วิภาดา ญาณสาร¹ และ ศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน²

Vipada Yanasan¹ and Saksayan Yaisamsan²

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna

¹Corresponding Author, E-mail: tarn9602@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1759-7942>

²E-mail: Saksayan@rmutl.ac.th, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0912-538X>

Received 24/07/2022

Revised 26/07/2022

Accepted 26/07/2022

บทคัดย่อ

ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกือบทุกฉบับจึงเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนโดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกันพร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศ ดังนั้นงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจและจัดทำข้อมูลแผนที่ทุนชุมชนบ้านซาง 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง รูปแบบวิจัยเป็นแบบผสวนวิธี พื้นที่วิจัย คือ บ้านซาง ตำบลซี้เหล็ก อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชน ประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 98 คน ใช้การคัดเลือกแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 4 ชนิด ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านซางมีทุนชุมชน 6 ด้านได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนเงิน ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติและทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ซึ่งทุนชุมชนเหล่านั้น ยังไม่ได้มีการเก็บข้อมูลและจัดทำแผนที่ทุนชุมชนไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสัมพันธ์ต่อการสูญหายและหลงลืมไปได้ในอนาคต 2) ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทุนชุมชนและทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับทุนชุมชนเหล่านั้นได้ องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ คือ แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วม 3 ระยะ คือ 1) ระยะการวางแผนและวินิจฉัย การเตรียมชุมชน การวิเคราะห์สถานการณ์และกำหนดปัญหา 2) ระยะดำเนินกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพแกนนำ การกำหนดกิจกรรม 3) ระยะสรุปและประเมินผล การประเมินสถานการณ์ การสะท้อนคิดและนำเสนอข้อมูล การสร้างเครือข่ายสุขภาพเพื่อการพึ่งตนเอง การหาความตรงและสะท้อนคิด

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ; การจัดการ; ทุนชุมชน

Abstract

The direction of the country's development in the period of almost every national economic and social development plan focuses on building immunity in various dimensions for the development of the country to be balanced and sustainable, by bringing the capital of the country with the potential to benefit in an integrated and supportive manner, as well as strengthening it as a foundation for the development of the country. Therefore, this research aims 1) to explore and make the data of Ban Sang community capital mapping. 2) To study the potential of Ban Sang community capital management. and 3) to find ways to improve the potential of Ban Sang community capital management. The research was a mixed-method. The research area was Ban Sang community at Khilek sub-district, Mae Rim district in Chiang Mai. The sample was 98 people from community leaders, residents, and civil servants. Research tools were questionnaires, participant observation, in-depth interviews, and group discussions. Obtained data were analyzed by using descriptive statistics i.e., frequency, percentage, mean, and standard deviation. Then write a descriptive report. The research found that 1) Ban Sang Community has 6 community capital i.e., human capital, social capital, money capital, physical capital, natural capital, and intellectual and cultural capital, which these community capitals have not yet collected and make the data of Ban Sang community capital mapping. It is at risk of being lost and forgotten in the future. 2) Communities have the potential to manage community capital and make community members appreciate and value their community capital. The body of knowledge gained from this research is guidelines for the potential development of community capital can be done in three phases: 1) planning and diagnosis phase i.e. community preparation, situation analysis, and problem determination. 2) Activity phase i.e., lead core development, and activity definition. 3) Summarization and evaluation i.e., situational assessment, reflection and information presentation, self-reliant health networking, and direct and reflective thinking.

Keywords: Efficiency Development; Management; Community Capital

บทนำ

ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกว่าช่วงที่ผ่านมาในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ ได้ อยุธยาหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในทุกระดับตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัวชุมชนสังคมจนถึงระดับประเทศซึ่งได้มีส่วนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัด อยู่ได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 (ทุกภาคส่วนใน สังคมไทยเห็นพ้องร่วมกันน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนา ประเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมเพื่อให้การ พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและ ภายในประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในอนาคตจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาที่เหมาะสมขณะที่การทบทวนผลการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้าง ของระบบเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการประเทศที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งมีความเสี่ยงในหลายมิติที่อาจทำให้ปัญหาต่างๆรุนแรงมากขึ้นการพัฒนาประเทศในอนาคตจึงจำเป็นต้อง เตรียมพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศให้เข้มแข็งภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถ ปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมั่นคง (กมลวรรณ วรรณธน์, 2557)

ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกือบทุกฉบับจึงเน้นการสร้าง ภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนโดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมา ใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกันพร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศ ที่สำคัญได้แก่การเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ทุนสังคมทุนทางวัฒนธรรม) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน และสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจกครอบครัวและชุมชนสามารถจัดการ ความเสี่ยงและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมอย่างเป็นธรรม (เสรี พงษ์พิศ, 2548) สำหรับการเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ (ทุนกายภาพทุนทาง การเงิน) มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งโดยใช้ภูมิปัญญาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและ ความคิดสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับความต้องการ ของตลาดภายในประเทศและต่างประเทศการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีการเชื่อมโยงกับประเทศใน ภูมิภาคต่างๆ บนพื้นฐานการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (สุทธิชัย อากาศโร, 2547) ในส่วนการเสริมสร้างทุน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหารการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรมุ่งสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ

[193]

Citation:

วิภาดา ญาณสาร และ ศักดิ์สายันต์ โยสามเสน. (2565). การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซี้เหล็ก อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (4), 191-204.

Yanasan, V., & Yaisamsan, S. (2022). Efficiency Development for Community Capital Management of Ban Sang Khirek Sub-District, Mae Rim district, Chiang Mai province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (4), 191-204; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.52>

Chiang Mai province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (4), 191-204; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.52>

รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนโซ่ด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการเพิ่มบทบาทไทยในเวทีประชาคมโลก (สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์, 2546)

บ้านซาง ตำบลซีเหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่เป็นชุมชนที่มีทุนชุมชนครบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนเงิน ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติและ ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ซึ่งทุนชุมชนเหล่านั้น ยังไม่ได้มีการเก็บข้อมูล และจัดทำแผนที่ทุนชุมชนไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสุ่มเสี่ยงต่อการสูญหายและหลงลืมไปในอนาคต นอกจากนี้ ชุมชนยังขาดศักยภาพในการจัดการทุนชุมชนเหล่านั้น ให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า และสร้างมูลค่าให้กับทุนชุมชนเหล่านั้นได้ โดยเฉพาะประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชน ยังไร้ซึ่งเป้าหมาย ขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (2564) มีพันธกิจว่า “มหาวิทยาลัยนวัตกรรมเพื่อชุมชน” ได้ให้ความสนใจในงานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Area Based Collaborative Research) ซึ่งมหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาระบบจัดการการวิจัยภายในของมหาวิทยาลัยให้สามารถตอบโจทย์การพัฒนาพื้นที่ได้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดมีนักวิจัยจำนวนมากขึ้นที่ให้ความสนใจกับโจทย์ปัญหาของพื้นที่และเข้ามาร่วมงานกับจังหวัดในการแก้ปัญหาที่ชุมชนอย่างใกล้ชิดมากขึ้นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนดังกล่าวนับเป็นนวัตกรรมของการพัฒนาสังคมที่สำคัญสามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนานักบริหารจัดการการวิจัยเชิงพื้นที่สร้างบรรยากาศทางวิชาการที่เน้นการวิจัยที่ตอบโจทย์ของพื้นที่ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนและการจัดบริการวิชาการทำให้ระบบบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเข้มแข็งขึ้นและส่งผลกระทบต่อทั้งการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ในมหาวิทยาลัยการสร้างงานวิจัยที่รับใช้พื้นที่การสร้างเครือข่ายและการยอมรับบทบาทของมหาวิทยาลัยจากชุมชนและหน่วยงานในจังหวัดได้เป็นอย่างดี มหาวิทยาลัยถือเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่แม้ว่าส่วนใหญ่จะเน้นการกำหนดบทบาทของตนเองในด้านการสอนและการให้บริการวิชาการแก่สังคมแต่การเพิ่มขีดความสามารถและประสบการณ์ในด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยจะช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถนำกระบวนการวิจัยไปใช้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้นอีกทั้งยังเป็นโอกาสเปิดโอกาสให้กับการสร้างและพัฒนานักวิจัยของมหาวิทยาลัยด้วยดังนั้น งานวิจัยนี้จึงเป็นการสานต่อพันธกิจและสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาได้พัฒนาการเรียนการสอนและการบริการวิชาการ ตลอดจนช่วยเหลือชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนสามารถพึ่งตนเองได้ผ่านทุนชุมชนที่มีอยู่แล้ว ซึ่งงานวิจัยนี้จะช่วยให้ชุมชนมีแผนที่ทุนชุมชนเพื่อให้เห็นคุณค่า ภาควิชาภูมิสารสนเทศได้สร้างไว้ สามารถสร้างมูลค่าจากทุนชุมชนเหล่านั้นได้ นอกจากนี้ ชุมชนจะได้มียุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนที่เป็นรูปธรรม นำไปปฏิบัติได้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทุนชุมชน สามารถส่งต่อให้ลูกหลานได้รักษาไว้ต่อไปได้ บทความวิจัยนี้ จะนำเสนอผลการเพื่อสำรวจและจัดทำข้อมูลแผนที่ทุนชุมชนบ้านซาง 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซีเหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจและจัดทำข้อมูลแผนที่ทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซี้เหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซี้เหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซี้เหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) และเวทีเครือข่าย (Networking) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ใช้แบบสอบถามสำหรับเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีการดำเนินการที่เป็นกระบวนการและต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอขั้นตอน และวิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อตอบคำถามตามประเด็นที่ตั้งไว้ภายใต้วัตถุประสงค์ของแต่ละข้อให้ครบถ้วนและตรงประเด็น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: ประชากร คือ ประชาชนที่อยู่ในบ้านซาง ได้แก่ บ้านห้วยน้ำริน บ้านซาง และบ้านต้นขาม มีประชากรทั้งหมด 4,672 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการของยามาเน่ (Taro Yamane, 1973: 886-887) ที่ขนาดความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ จากประชากรทั้งสิ้น 4,672 คน จะได้ตัวอย่าง 98 คน

ขั้นตอนการวิจัย การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการวิจัย 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อสำรวจและจัดทำข้อมูลแผนที่ทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซี้เหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ บ้านซาง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ มีการดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนที่อยู่ในบ้านซาง ประกอบด้วย ประวัติชุมชน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ อาชีพ ศาสนา ภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจ สังคม 2) ศึกษาทุนชุมชนประกอบด้วย ด้านการแพทย์วิชาชีพ ด้านการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ภาคประชาชน และภาพรวมของสุขภาพชุมชน 2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพทุนชุมชน พร้อมสร้างกรอบในการสร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3) นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity Index =CVI) ค่าที่ยอมรับได้คือ .80 ขึ้นไป (Polit & Beck, 2012) ได้ค่า CVI เท่ากับ .80 เมื่อได้รับคำแนะนำแล้ว ได้มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป 4) นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองใช้สัมภาษณ์ประชาชนที่อาศัยอยู่บ้านห้วยน้ำรินที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน แล้วนำไปปรับปรุง

[195]

Citation:

วิภาดา ญาณสาร และ ศักดิ์สายันต์ โยสามเสน. (2565). การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซี้เหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (4), 191-204.

Yanasan, V., & Yaisamsan, S. (2022). Efficiency Development for Community Capital Management of Ban Sang Khirek Sub-District, Mae Rim district, Chiang Mai province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (4), 191-204; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.52>

แก้ไขให้สมบูรณ์ ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.87 สามารถนำไปใช้ได้ 5) รวบรวมข้อมูลโดยทำการสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชนในชุมชนบ้านซาง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนประเด็นการสอบถามและสัมภาษณ์ คือ 1) ทุนชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาทุนชุมชน 6) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมมาจัดหมวดหมู่ เรียบเรียง แล้วเขียนอธิบายเชิงพรรณนาประกอบรูปภาพ 7) นำข้อมูลที่ได้ไปให้ผู้เกี่ยวข้องในชุมชนตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง นำข้อมูลที่แก้ไขแล้ว ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลชี้เหล็ก อำเภอแมริม จังหวัด เชียงใหม่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

1. ระยะเวลาวางแผนและวินิจฉัย ดำเนินการดังนี้ 1) การเตรียมชุมชน ผู้วิจัยจัดให้มีการ ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนรับทราบโดยชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ ในการประชุมประจำเดือนของชุมชน มีการทบทวนแนวคิด และแนวทางคร่าวๆ ที่จะทำให้เกิดผลอย่างยั่งยืน ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารตำบล และประชาชนที่อยู่ในบ้านซาง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ 2) การวิเคราะห์ สถานการณ์และกำหนดปัญหาภายใต้หลักการพึ่งพาตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณ มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกัน 3) การพัฒนาศักยภาพแกนนำ การสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของ สมาชิกเครือข่ายสุขภาพพอเพียงเพื่อการพึ่งตนเอง ผู้วิจัยจัดให้มีการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการ ทุนชุมชนเพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้ความเข้าใจบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการอบรมเชิง ปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพ ณ บ้านเพียงนารีรีสอร์ท บ้านห้วยน้ำริน ตำบลชี้เหล็ก อำเภอแมริม จังหวัด เชียงใหม่ทุกเดือน 4) การกำหนดกิจกรรมของเครือข่าย จัดให้มีการประชุมสมาชิกเครือข่ายและตัวแทนประชาชน อย่างต่อเนื่องร่วมกับผู้วิจัย ผู้นำชุมชน และผู้แทนภาคประชาชน เพื่อกำหนดแผนการดำเนินการร่วมกันและ กำหนดขั้นตอนการทำงาน ข้อตกลงร่วมในการทำงาน คณะกรรมการโครงการย่อยทั้ง 6 โครงการกำหนด วัตถุประสงค์และกิจกรรมของตน สร้างทีมเฝ้าระวังในวัยเรียน สร้างทีมเฝ้าระวังในวัยทำงาน สร้างทีมเฝ้าระวัง ในวัยสูงอายุ ผลจากการประชุมร่วมกัน มีโครงการและกิจกรรมที่ได้รับเลือกให้ดำเนินการในชุมชน ได้แก่ การ ประเมินสถานการณ์ของทุนชุมชน การวิเคราะห์สถานการณ์ทุนชุมชน มีการเก็บข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็นสำคัญอีกครั้ง เพื่อให้ตระหนักถึงปัญหาสุขภาพชุมชนมากขึ้น เมื่อดำเนินการระยะหนึ่ง พบว่า ปัญหา สิ่งแวดล้อม ปัญหาน้ำเสียในคลองเป็นปัญหาเฉพาะที่เกี่ยวข้องที่ชุมชนให้ความสำคัญมาก มีการวิเคราะห์และ แผลผล รวมทั้งค้นหาข้อมูลจากภายในและภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม การสะท้อนคิดและนำเสนอ ข้อมูล นำข้อมูลจากโครงการย่อยที่ประเมินจากสมาชิกเครือข่ายเพื่อการพึ่งตนเอง มาวิเคราะห์นำเสนอในที่ ประชุมคณะทำงานโครงการและผู้เกี่ยวข้อง รับฟังข้อคิดเห็นและสังเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทุนชุมชนเป็นการสื่อข้อมูลจากการมีปฏิสัมพันธ์กันในเวทีเสวนาชุมชน สร้างเครือข่ายเพื่อการ

พึ่งตนเอง ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการทั้งหมดเพื่อสรุปแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนา ศักยภาพชุมชนชนบ้านซาง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ (ฉบับร่าง) เป็นการดำเนินร่างเอกสารเพื่อนำเสนอ ต้นแบบฯ แก่สมาชิก หาคความตรงและสะท้อนคิด เนื่องจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ มีเจตจำนงเฉพาะ ในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการจัดการชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาบทสรุป

2. ระยะดำเนินการกิจกรรมของเครือข่าย การดำเนินโครงการในระยะนี้ เป็นการนำที่พัฒนามาใช้ ในชุมชน ประกอบด้วยโครงการย่อย 6 โครงการ ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนตุลาคม 2564 เพื่อพัฒนา ความสามารถของชุมชนในการพึ่งตนเองด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน 6 ด้าน นอกจากนั้น ยังมีการพัฒนา ศักยภาพสมาชิกเครือข่าย จำนวน 98 คน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นกลุ่มพันธกิจหลักในการ พัฒนาศักยภาพชุมชนทางชุมชน ระยะนี้สมาชิกเครือข่ายและตัวแทนประชาชนร่วมกับทีมวิจัยดำเนิน กิจกรรมในแต่ละโครงการย่อยเน้นให้นำหลักการ “สามห่วงสองเงื่อนไข” ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ หลังจากดำเนิน โครงการแล้ว มีการสะท้อนคิดและปรับปรุงกิจกรรมระหว่างการทำกิจกรรมไปใช้ จัดให้มีการ ประชุมคณะทำงานและผู้เกี่ยวข้องเป็นระยะทุกเดือน เพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชนสะท้อนคิดและประเมินผลเบื้องต้น จากการดำเนินการโครงการย่อยทั้ง 6 โครงการและภาพรวมของโครงการใหญ่ และทำการปรับปรุงรูปแบบให้ เหมาะสม

3. ระยะการสรุปและประเมินผลเครือข่าย ดำเนินการดังนี้ 1) การสรุปผลเครือข่าย เมื่อสิ้นสุด ระยะเวลาดำเนินการที่กำหนดมีการเก็บข้อมูลเพื่อติดตามประเมินผล ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนตุลาคม 2563-2564 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม จัดประชุมเครือข่ายสุขภาพและตัวแทนประชาชนที่ เกี่ยวข้องเพื่อการสะท้อนคิดและถอดบทเรียน ผู้วิจัยและคณะทำงานสรุปรายงานโครงการทั้งหมด 2) การ ประเมินผลเครือข่าย การประเมินผลเครือข่ายสุขภาพเพื่อการพึ่งตนเองนอกจากอาศัยสมาชิกเครือข่ายและผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนักสังคมศาสตร์เพื่อให้คำชี้แนะ และสะท้อนผลของโครงการเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของเครือข่ายต่อไป 3) สมาชิกเครือข่ายสุขภาพและ ตัวแทนประชาชนได้ร่วมกันตรวจสอบ ติดตามและหาแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายและแนวทาง ที่เกิดขึ้นในเขตรับผิดชอบของบ้านซาง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: การวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3 ชนิด ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview schedule) ใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บ ข้อมูลจากบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และประชาชนในชุมชนบ้านซาง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยเนื้อหา ได้แก่ 1) สถานการณ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน 2) การพัฒนา ศักยภาพการจัดการชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน

2. แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้สำหรับการบันทึกข้อมูลเพิ่มเติมจากการเก็บข้อมูลภาคสนามการพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลชี้เหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้ 1) สถานการณ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูทุนชุมชน 2) การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทุนชุมชน

3. การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และกระบวนการสร้างเครือข่ายการสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนชุมชนบ้านซาง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยเชิงปริมาณ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1 ชนิด ดังนี้

1. แบบสอบถาม ใช้สำหรับการสอบถามข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลชี้เหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแบบชนิดเลือกตอบ คือ ถูกต้อง ✓ ไม่ถูกต้อง ✗ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) สถานการณ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูทุนชุมชน 2) การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทุนชุมชน
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลส่วนนี้ คือ บริบทชุมชนของพื้นที่วิจัย ทุนชุมชน ผลการดำเนินกิจกรรมเครือข่ายทั้ง 3 ระยะ ผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมของเครือข่ายทั้ง 6 โครงการ และแนวทางการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และกิจกรรมในกระบวนการสร้างเครือข่ายจากประชาชนและสมาชิกของเครือข่ายเพื่อการพึ่งตนเอง

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลในส่วนนี้ คือ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะทางกายภาพของบ้านเรือนของกลุ่มตัวอย่าง สถานการณ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูทุนชุมชน การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชน และ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทุนชุมชนผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และแบบสำรวจทางกายภาพแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยาย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล: ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการลงพื้นที่และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และประชาชนในชุมชนบ้านซาง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ มาทำการวิเคราะห์และประมวลผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการการพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลชี้เหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการพรรณนาวิเคราะห์ และอธิบายกระบวนการสร้างเครือข่ายทั้ง 3 ระยะ คือ ระยะวางแผนและวินิจฉัย ระยะดำเนินกิจกรรมเครือข่าย และระยะสรุปและประเมินผลเครือข่าย โดยเชื่อมโยงให้เห็นขั้นตอน กิจกรรมด้วยภาพถ่ายและการอธิบายเรื่องราวประกอบเชิงพรรณนา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไข้เลือดออกและพฤติกรรมป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน โดยใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจและจัดทำข้อมูลแผนที่ชุมชนชนบ้านซาง ตำบลชี้เหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนบ้านซางมีทุนชุมชน 6 ด้านได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนเงิน ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติและทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ซึ่งทุนชุมชนเหล่านั้น ยังไม่ได้มีการเก็บข้อมูลและจัดทำแผนที่ชุมชนไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสัมพันธ์ต่อการสูญหายและหลงลืมไปได้ในอนาคต สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนสามารถทำได้ 3 ระยะ คือ 1) ระยะการวางแผนและวินิจฉัย การเตรียมชุมชน การวิเคราะห์สถานการณ์และกำหนดปัญหา 2) ระยะดำเนินกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพแกนนำ การกำหนดกิจกรรม 3) ระยะสรุปและประเมินผล การประเมินสถานการณ์ การสะท้อนคิดและนำเสนอข้อมูล การสร้างเครือข่ายสุขภาพเพื่อการพึ่งตนเอง การหาความตรงและสะท้อนคิด สอดคล้องกับแนวทางการสร้างเครือข่ายประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้ร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิงกัน และการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ในการสร้างเครือข่ายสุขภาพเพื่อการพึ่งตนเองนี้ได้ใช้หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจให้เกิดการเข้าใจ เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง สู่การพัฒนาที่นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ โดยใช้หลักการทรงงานดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ "ทำงานอย่างผู้รู้จริง" ให้ศึกษางานที่จะทำให้ดี อย่าผลิผลาม ความรู้จะหยุดนิ่งไม่ได้ ต้องขวนขวาย ต้องเก็บบันทึกไว้ แล้วนำกลับมาใช้ประโยชน์ "ความรู้" ต้องพัฒนาอยู่เรื่อยๆ ต้องรู้หมดและรู้อย่างแท้จริง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น การที่พระราชนิพนธ์โครงการใดโครงการหนึ่งจะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างรอบคอบและครบถ้วน ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง เพื่อที่พระองค์จะได้พระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตรงตามที่ต้องการ ซึ่งนั่นก็คือ ไม่ว่าเราจะทำอะไรต้องรู้จริง ศึกษาให้เข้าใจ แล้วจึงลงมือปฏิบัติ

1.2 ระเบิดจากข้างใน คือการทำสิ่งใดต้องสร้างฐาน ต้องเริ่มจากความพร้อม ความเห็นพ้องต้องกันในกลุ่มเล็กๆ ก่อน แล้วค่อยๆ ก่อ จะมั่นคงถาวร พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า "ต้องระเบิดจากข้างใน" นั้นหมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนา ให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความ

เจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชน หมู่บ้าน ที่ยังไม่มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว การระเบิดจากข้างในนี้ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการป้องกันและควบคุมโรคด้วยตนเอง เกิดการปฏิบัติได้เอง

1.3 ภูมิสังคม การพัฒนาใดๆ ต้องสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้นๆ เนื่องจากแต่ละแห่งคนไม่เหมือนกัน ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีก็ไม่เหมือนกัน ทรงใช้คำว่า "ภูมิสังคม" คือ ทรงดูลักษณะภูมิศาสตร์และลักษณะของสังคม ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า "...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วย โดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง..." การเข้าใจภูมิสังคมของชุมชนทำให้การประสานงานและการทำงานสะดวก ได้ผล และลดปัญหาจากการทำงานในชุมชน

1.4 การประชุมเตรียมความพร้อมของคณะกรรมการพัฒนา รพ.สต.บ้านชางต้องนำหลักการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพความคิดที่แตกต่างในทุกครั้งที่เสด็จฯ ไปในพื้นที่ต่างๆ ทรงทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ทุกครั้ง โดยวิธีการของพระองค์นั้นเป็นวิธีที่เรียบง่ายและตรงไปตรงมา โดยจะทรงอธิบายถึงวัตถุประสงค์และผลที่ได้รับจากโครงการพัฒนากับพสกนิกรที่มาเฝ้าฯ ล้อมรอบอยู่ หลังจากนั้นจะทรงถามถึงความต้องการของประชาชน ความสมัครใจและให้ตกลงกันเองในกลุ่มที่จะได้รับประโยชน์และกลุ่มที่จะต้องเสียสละในขณะนั้นเลย พร้อมทั้งทรงการแผนที่เพื่อตรวจสอบถึงข้อมูลและข้อเท็จจริงของสภาพภูมิประเทศ และหลังจากนั้นก็ทรงเรียกผู้นำท้องถิ่นและฝ่ายปกครองให้มารับทราบและดำเนินการในขั้นต้นก่อนที่จะพระราชทานให้หน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้องดำเนินการในเชิงบริหารและวิชาการต่อไปจนเสร็จสิ้นโครงการ "...มีคนบอกว่าโครงการพระราชดำริแต่ต้องไม่ได้ ข้อนี้เป็นความคิดที่ผิดหรือเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะหากโครงการพระราชดำริแต่ต้องไม่ได้ เมืองไทยไม่เจริญ..."

1.5 เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เป็นสิ่งที่ต้องเข้าใจก่อน การพัฒนาในด้านต่างๆ ต้องเข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจคน เข้าใจหลักปฏิบัติและที่สำคัญ เราเข้าใจเขาและจะต้องทำอย่างไรให้เขาเข้าใจเราด้วย เราเข้าถึงเขาแล้ว ต้องทำอย่างไรให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย เมื่อเข้าใจกันแล้วก็สามารถที่จะนำไปสู่การพัฒนาในขั้นต่อไปได้นำมาใช้ในการเตรียมชุมชนครั้งนี้ได้ผลดีมาก

2. ผลการศึกษาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านชาง ตำบลขี้เหล็ก อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนบ้านชางมีศักยภาพในการจัดการทุนชุมชนและทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับทุนชุมชนเหล่านั้นได้ สำหรับศึกษาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนสามารถทำได้ 3 ระยะ ดังนี้

2.1 ระยะการวางแผนและวินิจฉัย การเตรียมชุมชน การวิเคราะห์สถานการณ์และกำหนดปัญหา

2.2 ระยะดำเนินกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพแกนนำ การกำหนดกิจกรรม

2.3 ระบุสรุปและประเมินผล การประเมินสถานการณ์ การสะท้อนคิดและนำเสนอข้อมูล การสร้างเครือข่ายสุขภาพเพื่อการพึ่งตนเอง การหาความตรงและสะท้อนคิด

สรุปผลจากการรวบรวมความคิดเห็นชาวบ้านในเวทีเสวนาและกระบวนการกลุ่ม พบว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกันในสังคมพื้นฐานที่ชาวบ้านใช้ในการดำเนินชีวิตได้ การปรับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในด้านสุขภาพนั้นเป็นการประยุกต์จากแนวคิดพื้นฐานด้านพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันอย่างบูรณาการกับการดำเนินชีวิตประจำวัน แยกออกจากการพัฒนาด้านอื่นๆ ค่อนข้างยาก กระบวนการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ชุมชนสุขภาพเพื่อการพึ่งตนเอง ก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชน นักวิจัย และผู้เกี่ยวข้อง ที่มุ่งเป้าไปที่การพัฒนาอย่างสอดคล้องและกลมรวม เช่น ระบบช่วยเหลือดูแลในชุมชนเป็นการใช้ความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่ช่วยแก้ปัญหา ป้องกันปัญหาในชุมชน มีผลต่อคุณภาพชีวิตและการร่วมกันดูแลซึ่งกันและกัน เป็นต้น ที่มีการสร้างสัมพันธ์ภาพด้วยความจริงใจ มีการใช้กิจกรรมกลุ่ม นำชาวบ้านให้ร่วมกิจกรรม โดยมอบโจทย์ให้กลุ่มช่วยกันระดมสมอง กิจกรรมดังกล่าวปฏิบัติต่อเนื่องกันไป ทำให้เกิดโครงการย่อยตามความต้องการของชุมชน และนักวิจัยมีการสอบถามความต้องการของชุมชนสม่ำเสมอและจัดให้มีกิจกรรมพัฒนาบุคลากรและชาวบ้าน โดยที่นักวิจัยไม่ได้เป็นผู้กำหนดประเด็นหรือวัน เวลา แต่จะสอบถามความต้องการและความสะดวกของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อความสะดวกในการนัดหมาย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยดังกล่าว สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ชุมชนบ้านขางมีทุนชุมชน 6 ด้านได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนเงิน ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติและทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ซึ่งทุนชุมชนเหล่านั้น ยังไม่ได้มีการเก็บข้อมูลและจัดทำแผนที่ทุนชุมชนไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเสี่ยงต่อการสูญหายและหลงลืมไปได้ในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ที่ได้นำเสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้ร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิงกัน และการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ในการสร้างเครือข่ายสุขภาพเพื่อการพึ่งตนเองนี้ได้ใช้หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจให้เกิดการเข้าใจ เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง สู่การพัฒนาที่นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจามรี พระสุนิลา (2563) ได้ศึกษาการจัดการความรู้ทุนชุมชนเพื่อการส่งเสริมการจัดการที่ยั่งยืนของตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย พบว่า ตำบลแม่เปาเป็นชุมชนกึ่งเมืองและมีลักษณะทางสังคมพหุวัฒนธรรม โดยทุนชุมชนของตำบลแม่เปาหมายถึงสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ประกอบด้วย ทุนชุมชนด้านกายภาพ ทุนชุมชนด้านวัฒนธรรม ทุนชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทุนชุมชนด้านทรัพยากรมนุษย์ ที่ส่งผลให้ชุมชนมีการเรียนรู้

[201]

Citation:

วิภาดา ญาณสาร และ ศักดิ์สายันต์ โยสามเสน. (2565). การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านขาง ตำบลซำเหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (4), 191-204.

Yanasan, V., & Yaisamsan, S. (2022). Efficiency Development for Community Capital Management of Ban Sang Khirek Sub-District, Mae Rim district, Chiang Mai province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (4), 191-204; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.52>

การปรับตัว สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถจัดการความรู้ทุนชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ และอาจกล่าวได้ว่าชุมชนเข้มแข็งเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนาในทุกมิติ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาสังคมตามทฤษฎีการพัฒนาทางเลือก ที่มีกระบวนการที่ใหม่ที่เฉพาะเจาะจงลงไปเฉพาะพื้นที่ในการพัฒนาสังคม ชุมชน ท้องถิ่น โดยมีการยกระดับองค์ความรู้จากตัวบุคคลหรือปราชญ์ชุมชนสู่สารสนเทศชุมชน คือภูมิปัญญา ภูมิสังคม ทุนชุมชน ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งกับผู้อื่น หน่วยงานภายนอกชุมชน และภายในชุมชน อันสามารถขับเคลื่อนให้ชุมชนตำบลแม่เปานมีการจัดการที่ยั่งยืนและเป็นชุมชนเข้มแข็ง สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพจะส่งผลให้ชุมชนมีการเรียนรู้ การปรับตัว สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถจัดการความรู้ทุนชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ และอาจกล่าวได้ว่าชุมชนเข้มแข็งเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนาในทุกมิติ

2. ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทุนชุมชนและทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับทุนชุมชนเหล่านั้นได้ ในเรื่องนี้เลทล่า ตรีเอกานุกูล (2561) ได้ศึกษาศักยภาพของทุนชุมชนเพื่อการเป็นพื้นที่พิเศษด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เก็บรวบรวมข้อมูลด้านทุนชุมชนด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มจากปราชญ์ชุมชน ผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จาก 6 ชุมชน ตัวแทนภาครัฐและเอกชน 40 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยการนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ของข้อมูลย่อยตามหัวข้อหลักของแต่ละทุนชุมชน ผลวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนมีทุนชุมชน ด้านโบราณสถานจากหลักฐานโบราณคดีภายในเมืองโบราณเชียงแสนมีโบราณสถานราว 76 แห่ง ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ประตูป่าสัก 200 ปี ที่มีต้นสักเก่าแก่และแม่น้ำโขงที่มีวิวทิวทัศน์สวยงามด้านวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ที่นำเสนอผ่านพิธีกรรมความเชื่อรูปแบบต่าง ๆ และด้านภูมิปัญญา มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญเป็นผู้รู้ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านภาษาวรรณคดี ด้านประวัติศาสตร์ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมพื้นเมือง ด้านเกษตรอินทรีย์ ด้านหัตถกรรม ด้านจิตรกรรม ด้านประติมากรรม ด้านดนตรีและนาฏศิลป์ ด้านอาหาร และ ด้านสมุนไพรหอมเมือง จากการวิเคราะห์ศักยภาพทุนชุมชน เพื่อให้พื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนเป็นพื้นที่พิเศษด้านการท่องเที่ยว โดยปราชญ์ชุมชนได้สรุปความสำคัญของแต่ละทุนและวิเคราะห์เพื่อจัดอันดับความสำคัญของทุนชุมชนที่มีศักยภาพเพื่อสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ ด้วยการบูรณาการเป็นกิจกรรมร่วมกันมี 5 ทุน ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านอาหาร ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านหัตถกรรม และด้านดนตรีและนาฏศิลป์ และข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือการสร้างความตระหนักแก่คนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของทุนชุมชนและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนอย่างแท้จริง

[202]

Citation:

วิภาดา ญาณสาร และ ศักดิ์สายันต์ โยสามเสน. (2565). การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซำเหล็ก อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (4), 191-204.

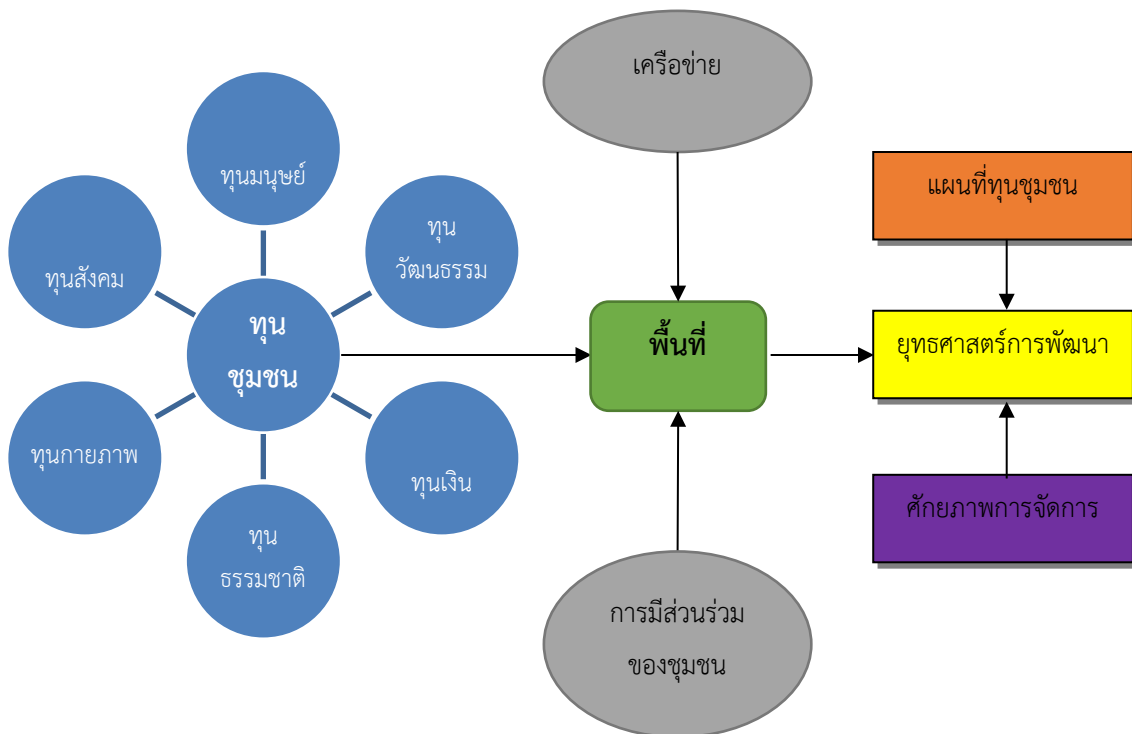
Yanasan, V., & Yaisamsan, S. (2022). Efficiency Development for Community Capital Management of Ban Sang Khirek Sub-District, Mae Rim district, Chiang Mai province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (4), 191-204; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.52>

Chiang Mai province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (4), 191-204; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.52>

ข้อเสนอแนะ

องค์ความรู้และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง ตำบลซี้เหล็ก อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ นั้นมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ 1) การสร้างเครือข่ายเพื่อการพึ่งตนเองต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ โดยยึดหลักการทรงงานมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน 2) การสร้างเครือข่ายเพื่อการพึ่งตนเองต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างทัศนคติให้สมาชิกและประชาชน 3) สมาชิกเครือข่ายต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมจะช่วยให้ชุมชนเข้าใจปัญหาการพัฒนาจากประสบการณ์ของตนเอง และสามารถวางแผนได้ด้วยตนเองในที่สุด สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่พื้นที่วิจัยสามารถนำต้นแบบไปใช้ได้แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะการวางแผนและวินิจฉัย การเตรียมชุมชน การวิเคราะห์สถานการณ์และกำหนดปัญหา 2) ระยะดำเนินกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพแกนนำ การกำหนดกิจกรรม 3) ระยะสรุปและประเมินผล การประเมินสถานการณ์ การสะท้อนคิดและนำเสนอข้อมูล การสร้างเครือข่ายสุขภาพเพื่อการพึ่งตนเอง การหาความตรงและสะท้อนคิด ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนบ้านซาง โดยเน้นการจัดการทุนชุมชน 6 ด้านได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนเงิน ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติและ ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ซึ่งทุนชุมชนเหล่านั้น ยังไม่ได้มีการเก็บข้อมูลและจัดทำแผนที่ทุนชุมชนไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสัมพันธ์ต่อการสูญหายและหลงลืมไปได้ใน อนาคต 2) ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทุนชุมชนและทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับทุน ชุมชนเหล่านั้นได้ องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ คือ แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วม 3 ระยะ คือ 1) ระยะการวางแผนและวินิจฉัย การเตรียมชุมชน การวิเคราะห์สถานการณ์และกำหนด ปัญหา 2) ระยะดำเนินกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพแกนนำ การกำหนดกิจกรรม 3) ระยะสรุปและประเมินผล การประเมินสถานการณ์ การสะท้อนคิดและนำเสนอข้อมูล การสร้างเครือข่ายสุขภาพเพื่อการพึ่งตนเอง การ หาความตรงและสะท้อนคิด

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ วรรณธนนิง. (2557). ทุนทางสังคมที่มีผลต่อการแบ่งปันความรู้ของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 12(2), 79-90
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมิเดีย.
- จามรี พระสุนิล. (2563). การจัดการความรู้ทุนชุมชนเพื่อการส่งเสริมการจัดการที่ยั่งยืนของตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 37(1), 60-79.
- สุทธิชัย อาภากร. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้าง ความรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. (2564). *วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย*. [Online] สืบค้นจาก <https://www.rmutl.ac.th/page/vision> [24 สิงหาคม 2564].
- เลหลำ ตรีเอกานุกูล. (2561). ศักยภาพทุนชุมชนเพื่อการเป็นพื้นที่พิเศษด้านการท่องเที่ยว เทศบาลตำบลเวียง เชียงแสน จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 10(2), 146-158.
- สุภาวณี ทรงพรวานิชย์. (2546). *กระบวนการทัศน์วิจัยท้องถิ่นจุดเปลี่ยนการพัฒนา*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน.
- Polit, D.F. and Beck, C.T. (2012). *Nursing Research: Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice*. 9th Edition, Lippincott, Williams & Wilkins, Philadelphia.
- Taro Yamane(1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd Edition. New York. Harper and Row.